

Törteli Telek Márta

∴ Jovan Jovanović Zmaj iskola, Martonos
∴ ttmarta@stcable.net

„SZÜLŐFÖLDEM SZÉP HATÁRA”

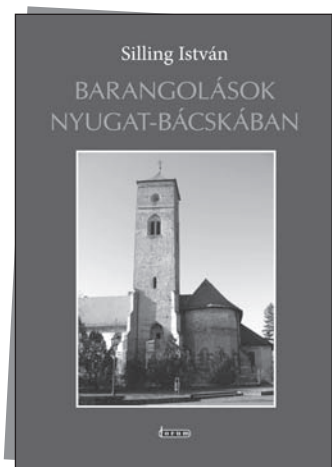
“The beautiful borders of my homeland”

Silling István: *Barangolások Nyugat-Bácskában. Művelődéstörténeti földrajz szülőföldről.* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2012

A szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar egyetemi oktatója, nyelvész, nyelvjáráskutató és jeles néprajztudós legújabb kötete pazar kiadásban, színes illusztrációkkal jelent meg. A hiánypótló kiadvány Nyugat-Bácska művelődéstörténetét összefüggéseiben taglalja, a kultúrhistoria iránt érdeklődők előtt föltárja a művészet, a népelet, a tudomány egymáshoz kapcsolódó vonulatait, sajátos útikönyvként pedig megmutatja, hol érdemes elidőzni.

Silling István szerelmes földrajzot írt az ő hazájáról. Így vall erről a megjelent kötetben: „Apró dolgokat, emlékeket szedgetek össze, régmúlt idők tanúit idézem meg, néha [...] alkotókat is, [...] hogy egy valóságos régió határai körvonalazódjanak ki az írás végén. [...] Mert az én szülőföldemnek van kulturális múltja, létezik jelene, s ha vigyázó szemünkkel, szavunkkal, tettünkkel óvjuk, biztosan lesz jövője is.” Bármerre is barangolt a világban, mindig csak Zombort látta a Városnak, Nyugat-Bácskát a szeretett szülőföldnek, és Kupuszinát az egyetlen településként, ahol élni lehet és érdemes. Tudjuk, számára mindig is Kupuszina volt és lesz a világ közepe.

A könyv első fejezetében a tágabb szülőföld útjait járja, ott keresi a szívének kedves emlékeket. S közben egyre inkább érzi itt – a Telecskai-dombok és a Duna között – egy virtuális közösség tagjainak társaságát, a távozó, menekülő honfitársakét, s ezeknek az embereknek gazdag emlékezetét. Már a fejezetcím is személyes hangú: Az én Bácskám. Szeretettel és olvasmányosan ír erről a tájról. Leíró mód-szere rendkívül magával ragadó. Ahogyan lát-

tatja a szülőföldjét, az cseppet sem személytelen. Magáénak érzi ezt a helyet, ezt a teret, és vele egynek érzi magát. Mégis, a személyes hangvételen túl gazdag ismeretanyagot közöl, kalauzol bennünket, olvasókat, észak-bácskaiakat és mászt is. A szerző többirányú felkészültsége révén képzőművészeti, néprajzi, irodalmi, nyelvészeti stb. vonatkozásokra hívja fel figyelmünket.

Silling István utazásának elején Bácska közepén jár, Szenttamáson, ahol a *Virágos Katona* íróját, Joáb és Burai J. megteremtőjét, Gion Nándort keresné, akinek könyvei mind a Ferenc-csatorna partján szerzett emlékeitől duzzadnak. Nem elfelejtett író ő a szülőfalujában, emlékház is őrzí a nevét, emlékezetét meg a felújított szenttamási kálvária a Virágos Katonával és a Szív a csatornán, ahova több regényének szereplői találkozni jártak.

Talán négy ismert sírunk van Nyugat-Bácskában. Az egyik Kiss Józsefé, akinek küzdelmes életét Majtényi Mihály írta meg a *Császár-csatornája* című regényében; a másik Pechán Józsefé, a festőművészé Verbászon. A harmadik síremlék Senteleky Kornélé Szivácon, aki itt gyógyította betegeit, és ebből a faluból igyekezett megszervezni a jugoszláviai magyar irodalmi életet a XX. század húszas–harmincas éveiben. A zombori temetőben pedig Herceg János írónak, a vajdasági magyar írók egyik doyenjének sírját találjuk. Nekünk ezek a helyek, az ilyen dolgok jelzik a haza mezsgyeköveit. Ahogy jelezték hajdani emlékműveink híres uralkodók itteni útjait.

A szerzőnek a szakrális emlékekhez való kötődése erőteljesen megnyilvánul könyvében. A bezdáni Szentháromság-szobor, a Fájdalmas Szűzanya homokkő szobra, az őrszállási altemplom homlokzatán az Árpád-házi királyok (Szent István és Szent László) szobra, a regőcei felújított kálvária, a Csonoplyán álló egyetlen, bácskai Liseux-i Kis Szent Teréz-szobor, a pléhkrisztus Szilágyi határában, vagy a bácsi ferences templom a szülőföld tárgyi és szellemi örökségéhez tartozik. A Bács város melletti erdőben még ma is álló Remete Szent Antal-kápolna Nyugat-Bácska legrégibb szakrális helye.

Kupuszinát, „a világ közepét”, Silling István szülőhelyét tartjuk a szabadtéri szakrális emlékművek vajdasági tárházának, hiszen a település bel- és külterén mintegy ötven emlékmű hirdeti a lakosok hitét és Isten dicsőségét. Ide „a ritka vajdasági »falumúzeumok« közé tartozó állandó néprajzi gyűjteményt és az ottani időszaki kiállításokat jönnek megnézni a látogatók, esetleg megcsodálni egy-egy nagyobb, gazdagabb népviseletes lakodalmat [...], vagy meghallgatni az egyetlen homogén vajdasági palóc nyelvjárássziget lakosainak ízes beszédét, amelyet külön nyelvjárástípusként tart számon a magyar dialektológia”, s amelynek kutatója, feltárója maga a könyv szerzője.

A Ferenc-csatorna Dunához közeli három falvában: Kupuszinán, Doroszlón és Gomboson él még a sokszoknyás, színes magyar népviselet, és nemcsak műzeumi tárgy vagy a népi táncosok jelmeze, hanem a mindennapok részét képezi.

Kiss Lajos, az ismert zombori származású népzenekutató itt gyűjtötte a XX. század közepén a szebbnél szebb archaikus népdalokat, meg az egész Kárpát-medencében egyedül még csak itt, Gomboson és Doroszlón látható s hallható tüsköm és a csiraj táncok dallamait, szövegeit, esetleg felújításként a gombosiak szép gyerekjátékai közül a Most viszik, most viszik Buborkáné lányát, mint tették azt a XX. század közepén, illetve a doroszlóiak a bölcsőkézés szokását a XXI. század elején.

A néprajzkutató értékörzésre és -átmentésre szólít fel bennünket, amikor Gombosról, a néprajzilag legkutatottabb bácskai falvak egyikéről, a tudós folklorista, egyetemi tanár és költőként is ismert Jung Károly szülőfalujáról ír. Ugyanis itt indult 1936-ban az első vajdasági magyar Gyöngyösbokréta-mozgalom, ami megérdemelné a maga emlékjelét.

Jártában-keltében írók, költők, szobrászok, festőművészek, zeneszerzők, hangszerkészítők, operaénekesek szülőfaluját, lakhelyét jelöli meg, vagy csak egyszerűen belefeledkezik a táj szépségébe, és Szilágy határában megcsodálja „a világ legszebb vadkörtefáját”, vajdasági magyar jelfáink egyikét. „Isten tudja, hány éves, de a falu telepítését már bizonyára látta.”

A turisták számára megmutatja, hol érdemes elidőzni, miről érdemes tudakozódni. Ilyen szempontból Bácsgyulafalvát (Telecskát), a múzeumokban leggazdagabb nyugat-bácskai falut ajánlja úti célként. Az itt élő Szeged környéki kirajzásnak, amely a bánáti Szajánban megpihent egy időre, az e származás nyomait őrző s mifelénk ritka ö-ző bácsgyulafalvi/telecskai nyelvjárását nem látni, de hallani szintén érdemes. Vagy ha Apatinban járunk, a legszebb talán az újonnan (2011-ben) állított Szent István király mellszobra, a gödöllői Varga Attila szobrászművész alkotása, de a Raichle Ferenc (a dél-alföldi szecessziós építészet legmarkánsabb alkotója) által tervezett apatini városháza is figyelmet érdemel. Nemesmiliticsen járva pedig érdemes kérdezősködni a nemesi oklevelek iránt, melyeket az arra jogosult falubeli családok őriznek, s nemrég kiállítást is rendeztek belőlük.

Doroszlóra is ellátogathatunk, mely akár irodalmi kisközponttá is alakulhatott volna, hiszen ebben a községben talált nyugalmat és éltető közeget a Zomborból kitelepülő Herceg János író. Az ő biztatására a jó barát és pályatárs, Fehér Ferenc is vett magának egy régi doroszlói házat. Silling István szülőföldjének legnagyobb festője, „Milan Konjović is többször időzött ebben a faluban, és sok remek képén örököltette meg a doroszlói motívumokat; matuzsálemi korában pedig már csak látogatóba járt ki ideköltözött barátjához, Herceghez, hogy megvitassák, ki mennyit ér még a szerelemben”. A faluban van a bácskai katolikusok legismertebb búcsújáró helye, a török előtti korban is ismert, régi nevén Bajkút, ma pedig Szentkút néven ismert kegyhely. A Mosztonga folyó partján levő kúthoz és a Szűzanya kápolnához évente több ezer hívő zarándokol a Kisasszony napi búcsúra szeptember 7–8-án, meg persze a doroszlói tájházba is betérnek.

Bácsordastól még délebbre fekszik Bács városa, a középkori megye székhelye. A magyar királyoknak, országgyűléseknek is helyet adó ősi bácsi vár monumentális romjai vallanak arról, hogy fontos szerepe volt e vidéknek a korábbi időkben, amikor a humanista Váradi Péter, Mátyás király tanácsadója is érsekeskedve reneszánsz központot hozott létre a XV. században a Mosztonga partján, s ebben a várban hunyt is el. Talán minden bácskai tanulónak és pedagógusnak el kell(ene) látogatnia ide, hogy meggyőződhesen: nem hagyománytalan ez a mi sík és sokszor unalmasnak gyalázott vidékünk.

A szerző szülőföldje eddig terjed. Innen délebbre ő már nem invitál(hat)ja az olvasót. Csak azt reméli, hogy akár ide vezető iskolai kiránduláshoz, akár a múltunkat feltárni s megismerni óhajtó egyetemi kutatáshoz, könyvtári, múzeumi, levéltári, műemlékvédelmi bűvárkodáshoz kedvet csinált. „Ugyanis ennyi és ilyen gyökerek tudatában valóban otthon érezheti magát az ember.”

Könyvének második esszéfejezetében Zomborról szól, a Városról, mely központnak sem, városnak sem kicsiny e széles vidéken, s ami történt mifelénk évszázadok alatt, az leginkább itt történt. Így hát ezért külön bemutatóra jogosult. A büszke bácskai megyeszékhelyen, Nyugat-Bácska legnagyobb városában az idegenvezető szerepét korábbi helybéli levéltárosként vállalja.

A Sztapári úton elindulva a Pandúr-szigeten épült zombori Megyeházára mutat rá először, amelyre a XX. század első éveiben került vissza a város címere. A megyeházi díszteremben látható a németpalánkai születésű Eisenhut Ferencnek a *Zentai csata* című olajképe, melyet a nemes vármegye elöljárói a magyar honfoglalás millenniumi évfordulójára rendelték meg az akkor dívó történeti festészet stílusában. A Megyeház tér impozáns épülete a Szent István király templom, az úgynevezett új templom, az ugyanitt található karmelita szerzetesek kolostora pedig a rendbeli testvérek központja lett az ország déli vidékén.

A tértől jobbra is, balra is sétálva a széles Körút vezet, a Zomborra olyannyira jellemző fákkal, a bogyósokkal. A Megyeház térbe torkolló zombori főutcán polgárházak sorakoznak, s a bennük lakó familiák sorra adtak az egykori országnak, nemzetünknek, illetve városuknak egy vagy több ismert személyiséget. Itt maradva útvezetőnk szól még a Városi Könyvtárról, a hajdani Takarékpénztár épületét megőrző közművelődési intézményről, mely ma Zombor egyetlen folyóiratát adja ki, *Dometi* (Távlatok) címmel (rangos délszláv írók, költők, filozófusok, esztéták, történészek, kritikusok írásaival).

A főutca kiszélesedő központi része a Szent György pravoszláv tér, a sárkányölő vértanúról elnevezett görögkeleti templommal. Ezen a téren az egyik emeletes házban élt (a Gozdsu Elekkel barátságot fenntartó) Laza Kostić, „a nagynevű vajdasági szerb költő, aki *Santa Maria della Salute* című versével a szerb költészet legszebb gyöngyszemét alkotta meg az ismert velencei templomról”. 2011-ben a főutcán lévő Palanački ház elé került egy különleges emlékmű: a költő életnagyságú szobra ül egy bronzpadon, s írja az említett csodálatos verset.

A tér folytatása továbbra is a főutca, ahol a Népmozi bejáratát két, majdnem életnagyságú oroszlánszobor őrzi, s innen nem messze a Szerb Olvasókör utcájában találjuk Herceg János írónk pályatársának és barátjának, a szerbek nagy írójának, Veljko Petrovićnak a szülőházát.

A főutca kiszélesedésénél egy hatalmas teret oszt ketté egyetlen épület, ugyanis a régi Városháza (a néhai Branković gróf zombori városkapitány kastélya) keleti oldala (a már említett) Szent György tér, míg a tér nyugati oldala a katolikus oldal, a Szentháromság tér. Ennél a térnél kezdődött Zombor város második főutcája, az innen nyíló utcába tömörülnek a rangos intézmények épületei, hogy a térrel egy egységes barokk városrészt alkossanak, melyet illene védett városképpé nyilvánítaniuk a műemlékvédőknek.

A Városházával szemben, a tér nyugati oldalán áll a Grassalkovich-palota, Galle Emil gyógyszerész szép polgárháza pedig ma Zombor fő büszkeségének ad otthont. 1966 óta itt várja látogatóit a Konjović Galéria, egy gazdag képzőművészeti gyűjtemény: több ezer festmény, rajz, grafika, a világhírű festőművész életútját végigkísérő dokumentációs anyag. A legszebb kiállítások színhelye ez a képtár. A maestrónak a képtár mellett állítottak mellszobrot.

A térről nyíló Gimnázium utca sarkán álló épület (a hajdani katolikus leánynevelő intézet) a nyugat-bácskai értelmiségiek zömének alma matere. Silling István még él, sajnálni fogja, hogy nem lett diákja, s egy biztosabbnak tűnő egzisztencia reményében a Szent János utcai, akkor technikumnak nevezett Műszaki Középiskolába iratkozott a hatvanas évek közepén. Mindannyiunk szerencséje, hogy az akkor ott tanító magyartanár nő szép csendesen másfelé irányította.

A Szentháromság tér északi oldala a ferences barátoké. A Kapisztrán Szent János rendtartomány minorita barátai itt építették föl kolostorukat 1743-ban, majd később a csodálatos barokk ferences templomot a Szentháromság tiszteletére. A kolostor déli szárnyának külső oldalán egyedülálló műkinccs a napóra, melyen az angyal (vagy talán a kakas?) két nyelven figyelmeztet minden halandót: „Egy ezekből végórád!” A templommal szemben pedig a regionális Történelmi Levéltár (Kruspér Pál úr valamikori palotája) foglal helyet, „sok titok, vagy inkább elfelejtett dolog, tény, adat, esemény őrzője”. Udvarában számos zombori festőművész műterme meg az 1751-ben emelt Nepomuki Szent János-kápolna.

A levéltár mellett épült klasszicista stílusban a zombori tisztí kaszinó a XIX. század végén, amely ma a híres zombori Városi Könyvtár igazgatóságának és diákrészlegének ad helyet. „Előtte a város három nagy írófiának: Laza Kostićnak, Veljko Petrovićnak és 2011 óta Herceg Jánosnak a mellszobra. Herceg illetékesége itt nagyon helytálló, hiszen a könyvtár igazgatója volt több éven át.”

A Szentháromság térről a Zmaj utcán át jutunk Zombor harmadik központi terére, melyet akár Fiáker térnek is nevezhetnénk, ha kellőképpen tudnánk tisztelni a helyi hagyományt. Itt áll a Városi Múzeum – a hajdani Fernbach-palota

– a maga gazdag gyűjteményeivel, szép kiállítótermeivel. Mögötte a Modern Művészetek Képtára foglal helyet, és itt van az 1882. esztendő óta a város legszebb termével a százharminc éves színház, Thalia szentélye, ahol sajnos már igen ritkán látható magyar nyelvű előadás.

Zombori sétánk folytatódhatna a Szent Rókus-temetőbe majd a Mosztonga folyócska mentén épült szentkutak, vodicák, kis kápolnák felé. Sok van belőlük errefelé. Útvezetőnk mégis inkább visszamegy „a büszke városba, melynek régi fénye, lám megkopott ugyan, de a hajdani dicsőség tudata él még a zomboriakban”. Erről vallanak a mai és az egykori műkincsek, amelyek Zombort gazdagították. Ezeket feltárni és bemutatni olyan szép feladat, amelyet mindig is kívánt magának.

Amikor Zombor régi festőiről és festményeiről szól, emlékezik. S talán másokat is emlékezésre készítet: egykorvolt polgártársainkra, a város művészeire. Róluk legtöbbet magánszorgalomból tudott meg. De segített ebben a korábbi munkahelye, a zombori Történelmi Levéltár, valamint a Városi Múzeum is.

Kezdetben a Zombor városában élő országos híró festőről, Milan Konjovićról tudott csupán, akinek saját képtára 1966 óta egész Bácska legrangosabb képzőművészeti intézménye. Azóta már tudja, hogy Konjović európai híró expreszionista alkotó, akit kontinensünk számos képzőművészeti centruma (Párizs, Prága, Budapest, Belgrád, Moszkva) látott szívesen, és képtárát ezrek és ezrek látogatják, akiket a sors vagy az utánzás vágya idevet. A maestro képei a bácskai, a vajdasági világot emelik nagybetűs Világgá, a számunkra egyetlen és elfogadható világgá.

Husvéth Lajos – a napfényes bácskai mezők szerelmese, a szolnoki művésztelepre oly jellemző állatképfestők igazi reprezentánsa – sem elfelejtett festő. Hatása kitörölhetetlenül jelen van Zombor szellemi miliójében. A zomboriak nagyon is számon tartják művészüket, a város magyar polgársága csakis őt ismeri el itteni festőnek, bár a festőóriás Konjovićnak több képe van itthon, és képtára kétségkívül a legrangosabb zombori kultúrintézmény.

A kötet szerzőjében lassan kezdett tudatosodni a gondolat, hogy a zombori festőket kell megismernie, s ha lehet, néhány képüket megszereznie. Kutatni, keresni kezdett zombori ismerőseinél a többi festő után. Herceg János, a közismert művészetpártoló sokat beszélt neki Nagy Istvánról, a Zágrábban élő Hangya Andrásról, Csávosi Sándorról, Juhász Árpádról, a Rómában élő Prokop Péterről, a korondi Pál Lajosról és főleg Milan Konjovićról. Ezenkívül Pavle Vasić zombori műkincsjegyzékét 1984-ben jelentette meg. A hatalmas adattár megjelenése óta jó kalauza kutatónak, gyűjtőnek, kereskedőnek egyaránt, így Silling Istvánnak is.

Bizony nemcsak az embereknek meg a könyveknek, de a képeknek is megvan a maguk sorsa, története. Például a szerző Hangya András képeivel a Forum Kiadó hazai képzőművészeinket bemutató monográfia-sorozat könyvének átlá-

pozásakor, illetve a könyvvel szinte egy időben megrendezett szabadkai tárlaton találkozott igazán. A festő zágrábi találkozásukkor neki ajándékozott egy olajfestményt. Ez a legszebb ajándék, amit életében kapott. A vasárnapi *Magyar Szó* apróhirdetése régebben még rejtegettek képzőművészeti csemegét, ritkaságot, így azok állandó olvasmányai lettek s maradtak sokáig. Ugyanakkor a régi festmények után kutató gyűjtő, avagy műbarát bárhol is járt, feltétlenül megkereste a város régiségpiacát.

A néprajzkutató igazoltnak látja, hogy a népelet apró részletei is meg tudták ragadni a világiárt, Herceg János által tipikus kismesternek nevezett Juhász Árpád figyelmét. „Az ő igazi technikája a ceruza volt és maradt, [...] lehetfinom vonásaival adta vissza az Alföld e tájának levegőjét [...]” Bácskai ihletésű vázlatai a magyar szecesszió egyedi megnyilatkozásai, a később jelentkező irodalmi szociográfia képzőművészeti előfutárai ezen a vidéken.

A virágcsendéleteket megalkotva volt, aki a természetet akarta visszaadni képén, mások pedig a maguk belső, művészi törvényeire hallgatva ábrázolták a természeti szépet. Konjović mellett a virágcsendélet műfajában Csávosi Sándornak más vetélytársa nem volt. Silling István – Tolnai Ottó képzőművészeti előadásaira támaszkodva – úgy véli, hogy Csávosi a csendélet tiszta hangulatának megteremtője, s talán ő lehetne a boldog egytémájú skandináv festők itteni rokona. Ezzel mintha teljesen egyetértene a festőt és művészetét jól ismerő kortárs zombori író, Herceg János: „L’art pour l’art festőnek mondhatnánk, akinek művészi felfogását [...] a téma szépsége, érdekessége, különlegessége alakította.” Bár festette a tengert is meg a Zombor környéki tájat: a tanyákat, az aratást, a csatorna hídjait, az erdőt, azonban csendéleteivel nyújtott legtöbbet a szemlélőnek. Finom vonású lazúrral érzékeny lelkének lírai rezdülései sutognak felénk olaj- és pasztellképeiről egy csendes elégiát egy művészről, akit sorsa és a vidék nem hagyott magasan szárnyalni.

Az 1980-as évek közepétől a vajdasági festészet úttörőjeként, első bátrabb kezdeményezőjeként kezdték emlegetni, így Silling István reménykedett, hogy még megérhetjük a szebb elismerést is. Viszont azóta mintha újra elfelejtenék ezt a festőt Vajdaságban.

A műértő kiemeli, hogy Mály József zombori festőművész lett a nagybányai festőiskolának – ennek a legnagyobb horderejű és kisugárzású magyar művészeti vállalkozásnak – az első bácskai résztvevője. Tájképei a nagybányai iskolában megismert kifejezőmód hordozói.

Rámutat, hogy Pechán Józsefnek (Szenteleky Kornél jó barátjának) a művei a vajdasági szecessziós festészet erőteljes remekei. Zombori alkotásai egy higgadtabb, rezignáltabb művészt idéztek meg, aki a Telecskai-dombokra cserélte fel Nagybánya hellyel-közzel mégiscsak magasabb hegyeit. „Az alföldi domboldal szegényes sivársága egy, az önlelkében dülő harctól távolodó, csendesedő

életvitelű ember szegényes élményvilágát revelálja, s csupán az út a régi. Csak az maradt meg, mint az elvagyódás örök szimbóluma.”

A szerző Balázs G. Árpád művészetéről is ír, talán annak szociális fogékony-sága miatt; Kálmán Péternek a múzeumban található – a műtermi akadémizmus-nak megfelelő – aktképeiről mesél, melyek a XIX. század végén híres müncheni festőiskola itteni megnyilvánulásai. Rajtuk kívül például Horváth Józsefet említi, a magyar akvarellfestés nagymesterét (alakos kompozícióival) és Barak Józsefet, a zombori arcképfestőt.

A megannyi műalkotás között Nagy István tájképeinek és csendéleteinek nagy élménye meghatározta Silling István képlátását, műértékelését. A festőre jellemző a természet csodálatos, expresszív megélése, meg persze „a csendélet: apró, rózsaszín, fehér, sárga virágok vázában. Vízinövények levelei adják a zöldet. Jellegzetes Nagy István-kép”.

Pérelí Zsuzsa szövőszéken készült faliképei, a hagyományostól jócskán eltérő textilcsodái ámulatba ejtik. Csodálja mindazt, „amit [...] fonál, toll, különféle textiliák, sőt más, keményebb és körülhatárolhatóbb tárgyak, dolgok szimbiózisaként művészetével egyébe varázsol. [...] Roppant női szenzibilitás és fokozott erkölcsi kötelességérzet szüli gobelinjeit.” Tudatosan ötvözi a látványt és a mondanivalót. Akár a múlt iránti tisztelettől indítva, akár napjaink ökológiai fenyegetettségétől készítve alkot, esztétikailag állandóan a csúcson jár.

Silling István a szabadkai *Életjel* című irodalmi élőújság Életjel Miniatűrök nagy sikerű érték- és hagyományteremtő, ugyanakkor hiánypótló sorozatát dicséri, melyet Déri Zoltán juttatott el az ötvenedik számig, s amely folytatódik, mindannyiunk örömére. „Rendkívül fontos vállalkozás volt az úgymond nagy »tiszteletes terjedelmű« könyvbe még nem illő rövid bemutatásokat, vallomásokot, esszéket így közreadni. Dicséretes támogatás a szerzőknek, és hasznos, szemléltetéssel egybekötött ismeretterjesztés sok-sok olvasó számára. S ne feledjük: nevelőmunka is a javából. A sorozat darabjai nem egy nemzedék kalauzává váltak a műalkotások örök érvényű, vagy talmi értékeinek labirintusában.”

A szerző reméli, nincs messze az idő, sőt talán el is érkezett már, amikor iskoláinkban a tanórák bizonyos százalékát a helyi színekre, például az itteni művészek bemutatására fordítja a tanító, illetve a szaktanár. Talán ez a vágy hívta életre megjelent könyvét is.

Az élményért, a varázslatért gyűjti a festményeket, melyet a lakás áraszt. Milyen messzire el lehet kalandozni egy-egy kép láttán, és megidézni szituációkat, állapotokat, kort és időt, pedig a festő csak a maga valóságélményének enged szabad utat festés közben. Így például a néző Buzási Marganić Mária festőművész alkotásait szemlélve szimbólumok és művelődéstörténeti reminiscenciák útján jár. Ezek felismerése, felderítése vezethet csupán a képek valódi értelmének megismeréséhez.

Összegezve mondhatjuk, hogy Silling István esszéinek ezen része a zombori magyar festőművészeket idézi meg, jobbára a már nem élőket, azokat, akiknek működése rányomja kézjegyét vidékünk képzőművészeti kultúrájára. Így válik a könyvnek ez a fejezete a zombori festmények virtuális galériájává. Meg talán korjegyzetté, kort jegyzővé: a XX. század végén, a XXI. század elején itt élők emlékeztetének dokumentumává.

Végül az egyetemi tanár a harmadik nagy fejezetben – a maga pedagógusi hivatását is megbecsülve – az itteni, azaz a bácskai tanítóképzés történetének kezdeteiről emlékezik meg, hiszen a kötetben említett sok-sok személy, esemény, intézmény az ő művelődéstörténeti munkájukat dicséri, létezését és megmaradását sokban nekik is köszönheti.

A XIX. század második harmadának reformtörekvései között fontos helye volt az anyanyelvű népoktatás bevezetésének. Az állam az ország különböző vidékein húsz tanítóképzőt állított fel, illetve még külön tanítónőket képző intézeteket is létesített. Ennek köszönhetően az akkori ország dél-alföldi területeire tanítókat képző középiskola létesült Baján 1870-ben, majd pedig 1871-ben tanítónőképző Szabadkán.

Az akkori okmányok, feljegyzések tanúsága szerint a bajai Tanítóképzőbe jártak az ország déli részének ifjú tanítójelöltjei, méghozzá Bács-Bodrog vármegyéből a legtöbben, mintegy 38%-ban. A Tanítóképző Intézet évi értesítői az oktatástörténeti, a tanítóknak a helyi művelődési élet mozgatóiként való szereplése folytán a művelődéstörténeti, a helytörténeti, az egyháztörténeti kutatások forrásai, ezért is tartja érdemesnek a szerző az értesítőkben szereplő néhai honfitársaink listáját közzétenni. Rendre közli, hogy kik azok a képesített tanítójelöltek, akik a mai Vajdaság, illetve a hajdani Jugoszlávia területéről Bajára kerültek, és vissza a régió területére. Arról is pontos képet kapunk, hogy a származás helye mennyire határozta meg a képesített tanítók munkavállalásának helyét, azaz hogy a bácskaiak inkább Bácskában, a bánátiak pedig legszívesebben Bánátban vállaltak munkát.

A még nem koedukált képző férfitanítói kerültek ki a bajai Tanítóképző Intézetből. Ők a mi vajdasági elődeink, akik a nemzet napszámosainak nehéz, de magasztos munkáját végezték. Előttünk jártak ezen a pályán ezen a vidéken, s tudjuk, nem keveset vállaltak magukra. Ezért illő tisztelettel kell emlékeznünk rájuk.

A szerző kötetében nem fecseg a szülőföld iránti szeretetről, viszont ahogyan bemutat egy-egy települést, utcát, épületet, kegyhelyet vagy népviseletet, egy-egy festményt, az maga a szeretet. Az igazi szeretet, mely kimondatlan marad, de mindvégig érezhetően ott lappang a felszín alatt. Azt gondolom, ő valóban boldog itt, hisz gazdagnak látja szülőföldjét; felvillantja annak szépségeit, értékeit. Értékörzésre és -átmentésre szólít föl bennünket. Tudományos pályáját, emberi mivoltát ismerve, ő valóban ezt is teszi. Ettől, ezáltal lesz hiteles mindaz, amit könyvében leír.